

מנה בנתן

שינוי הדף היומי בדרך קצרו

לע"צ הגאון ר' זבולון בן ר'
נתנאל יוסף גרז צוק'ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 31 פרשת ואתחנן תש"פ

שבת קמט-קנה

כמונו, אלינו נמשלת, ויצאה בת קול ואמרה ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים איך שבת נוגש שבתה מדהבה

דף קנ ואמר רב איך שבתה אומה זו שאמרה מדוד והבא מס, או שאמרה מאד מאד הבא בלי מדה, וכתוב, ורבו יתירה הוספת לו ביאר ר' ירמיה בשם רב שנבוכדנצר רכב על ארי זכר וקשור נחש בראשו לקיים את הפסוק וגם את חית השדה נתת לו לעבדו.

משנה אין לשכור פועלים בשבת וגם לא יאמר לחבירו לשכור פועלים, ואסור להחשיך על התחום כדי לשכור פועלים ולהביא פירות אך מותר להחשיך לשמור ולהביא פירות בידו, ואבא שאול אומר כלל שכל שמותר לומר מותר גם להחשיך עליו. **גמרא** רב פפא מבאר שהמשנה הוסיפה שאסור גם לומר לחבר נכרי, ורב אשי מקשה שזה פשיטא שהרי יש איסור אמירה לנכרי, אלא המשנה באה לומר שלא יאמר לחבירו לשכור פועלים אך מותר לומר לו אם נראה לו לעמוד אצלו בערב כדעת ר' יהושע בן קרחה שמתיר, ולת"ק אסור לומר לחבירו תעמוד עמי בערב, ורבה בר בר חנה אומר שר' יוחנן פסק כר' יהושע בן קרחה. וטעמו שכתוב מצוא חפצך ודבר דבר, דיבור אסור אך הרהור מותר, והרהור אינו כדיבור, ואף שלענין בית הכסא ומרחץ פסק ר' יוחנן שאף הרהור אסור שם יש דין נוסף של והיה מחניך קדוש, ואף שמהפסוק ולא יראה בך ערות דבר דרש רב יהודה בשם רב שאסור לקרוא קר"ש אף כנגד ערות נכרי, והיה מקום לומר שערות נכרי אינה אסורה שכתוב עליהם בשר חמורים בשרם, אך בכ"ז ערוה שלהם נקראת ערוה שכתוב אצל נח וערות אביהם לא ראו, ויש להקשות שרב חסדא ורב המנונא אמרו שדיבור של חשבונות מצוה מותר וכן מותר לפסוק צדקה לעניים ומותר לפקח פיקוח נפש ופיקוח רבים וללכת לביהכנ"ס לפקח על עסקי רבים, ור' שמואל בר נחמני אמר בשם ר' יונתן שהולכים לטרטיאות וקרקסאות ובסילקאות לפקח על עסקי רבים, וכן לשדך תינוקות ליארס וללמד תינוק ספר ואומנות, שבפסוק כתוב **מצוא חפצך** שרק חפצך נאסר אך חפצי שמים מותר, וכן מותר לחשבן חשבונות של הוצאות מלך **עמוד ב** וכן של מה בכך שאין בהם צורך לאדם, וחשבונות של העבר והעתיד אסור, ויש ברייתא שחשבונות שאין צריכים מותר ומה שצריך אסור כגון לומר לחבירו כך וכך **הוצאתי** לפועלים בשדה זה וכך דינרים על דירה זו, אך לא יאמר כך וכך אני עתיד להוציא, ויש לומר שכשיש לו חוב על שכר אסור לדבר על העבר, אך כשאין לו חוב זה נקרא של מה בכך.

שנו בברייתא שלחסידי אחד נפרצה פרצה בשדהו ורצה לגדרה אך נזכר שזה שבת ולא גדרה ונעשה לו נס ועלה לו צלף לסתום הפרצה, והתפרנסו ממנו הוא ובני ביתו.

שמואל מתיר לומר לחבירו שאלך לכרך פלוני כשאפשר ללכת לשם ע"י בתים שמחברים התחום, ומה שכתוב במשנה שלא מחשיכים על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות, ולכאורה ניתן להביא פירות ע"י מחיצות יש לומר שהמשנה דיברה על פירות מחוברים שיש בקצירתם חילול שבת. אך ר' אושעיא מביא ברייתא שאומרת שלא מחשיכים להביא תבן וקש ותבן אינו מחובר וצ"ל שמדובר בתבן סרוח שהוא מוקצה, ומה שמותר להחשיך לפקח על עסקי כלה ועסקי מת ומשמע שעסקי אחרים לא ובכלה מדובר אפילו בקטיפת הדסים ובכלה מותר להחשיך ואחר לא, אך במת מדובר לכאורה רק על הבאת ארון ותכריכים וזה ניתן גם בשבת ע"י מחיצות, אך יש לומר שבמת מדובר שמחשיכים לעשות תכריכים.

מותר להחשיך אף שאמר ר"א בן אנטיגנוס בשם ר"א בן יעקב שאין לעשות חפיציו קודם הבדלה ואין לומר שכבר הבדיל בתפלה שהרי רב יהודה אמר בשם שמואל שהמבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס ובשדה אין כוס, ור' נתן בר אמי ביאר לפני רבא שמדובר שהוא בין הגיתות ור' אבא אמר שבא"י היו אומרים

דף **קמט גמרא** ר' ביבי מבאר במשנה שלא ימנה אנשים מהכתב שלא יבא למחוק, ולאביי גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות, והנ"מ ביניהם כשהכתב בקיר והוא גבוה שלא יבא למחוק, אך זה כשטרי הדיוטות, ומה שחלקו ולא חששו לסברת שמא ימחוק ועוד שגם בקיר גבוה יש לאסור מצד שמא ימחוק, כמו שרבה אסר לקרוא לאור הנר אף גבוה ואפילו גבוה כ"י בתים אלא נחלקו כשכתוב בקיר נמוך, שיש לגזור שמא ימחוק וגזרו רק מצד מחיקה, אך לא גזרו משום שטרות שלא טועים בין קיר לשטר, ולמי שסובר שמא ימחוק לא חששו שמא יקרא, ואין לומר משום שפנקס וטבלא לא דומה לשטר, שיש ברייתא שמונה אדם כמה בפנים וכמה בחוץ וכמה עתיד להניח לפנייהם מכתב שעל כותל אך לא מכתב שעל טבלא ופנקס, ואם מדובר בכתוב יש לאסור גם כמה שעל כותל אלא שהוא חקוק ובכ"ז מותר מכתב שעל כותל, אלא נחלקו בכתב שבכותל והוא גבוה אם גזרו משום מחיקה למרות גבהו, וכן נחלקו תנאים בברייתא שלת"ק לא מונה אדם אורחיו ופרפראותיו מכתב, ור' אחא מתיר מכתב שעל הכותל ואם הוא נמוך יש לחשוש שימחוק, אלא מדובר בכותל גבוה ונחלקו בדעת רבה אם גזורים גם כשלא חששו למלאכה, ובזה תלוי המחלוקת אם רואים במראה בשבת, שלת"ק אסור ור"מ מתיר במראה הקבועה בכותל, כיון שעד שיגש לכותל יזכר, אך קשה שגם באין קבוע יזכר, אלא נחלקו במראה של מתכת כמו שר"נ אמר בשם רבה בר אבוה שאסור כי חששו שיוריד בה נימים מדולדלים ולכן ר"מ לא אסר בקבוע בכותל, ולדעת רבה שגזר לקרוא לאור הנר גם בגבוה, גם כאן יש לאסור.

שנו בברייתא שכתב תחת צורה ודמויות אסור לקרוא בשבת ועל הדיוקן עצמו אסור להסתכל גם בחול משום אל תפנו אל האלילים, ור' חנין מפרש שהכוונה שאל תפנו למה שעשיתם מדעת לבכם.

משמע במשנה שרק עם משפחתו מותר ואסור עם אחרים כמו שאמר רב יהודה בשם שמואל שבני חבורה המקפידים זה על זה עוברים בשבת משום מדה משקל ומנין ומשום לוויין ופורעים ביו"ט, **עמוד ב** ולהלל גם משום ריבית, ולבני ביתו לא חששו לריבית כמו שאמר רב יהודה בשם רב שמותר להלוות לבני ביתו בריבית כדי להטעמם טעם ריבית, אך קשה שלפ"ז מותר גם מנה גדולה כנגד קטנה, ויש לבאר במשנה שהיא מסיימת שרק עם אחרים אסור משום משחק בקוביא שזה אסמכתא.

ר' **יעקב** בן בת יעקב מבאר במשנה שלא מטילים גורל על מנות ביו"ט לחול שכיון שכתוב ועמך כמריבי כהן יהיה מותר גם מיו"ט לחול קמ"ל שאסור, ועוד אמר שכל שחבירו נענש בגללו אין נכנס במחיצת הקב"ה ואין ללמוד מהרוח שאמרה שתכשיל את אחאב ללכת להלחם ברמות גלעד וזה רוחו של נבות ואמר ה' צא, והכונה צא ממחיצתי, אך יש לומר שזה בגלל השקר שהוא עשה עם נביאי אחאב, אלא לומדים מהפסוק שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל, על נבוכדנצר נאמר שבעת קלון, ועל צדקיה שתה גם אתה, ויש לדחות שכל הפסוק על נבוכדנצר ועוד שרב יהודה אמר בשם רב שצדקיה היה אנוס ע"י נבוכדנצר, אלא לומדים מהפסוק גם ענוש לצדיק לא טוב ולא טוב זה רע, וכתוב כי לא קל חפץ רשע אתה לא יגור במגורך רע.

חלשים הוא לשון גורל שכתוב איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים, שנבוכדנצר הטיל גורל על גדולי המלכות על יום של משכב זכור, וכתוב כל מלכי גוים כולם, אמר ר' יוחנן שנחו ממשכב זכר, וכל ימיו של אותו רשע לא היה שחוק בפי כל בריה שכתוב נחה שקטה הארץ פצחו רינה וקודם לא היה רינה, ור' יצחק אמר בשם ר' יוחנן שאסור לעמוד בביתו של אותו רשע שכתוב ושעירים ירקדו שם, ואמר רב יהודה בשם רב שכשרצה לעשות כן גם לצדקיה ונמשכה ערלתו ג' מאות אמה, והלכה על כל בני המסיבה, שכתוב שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל, ערל גמטריא ג' מאות, ואמר רב שבשעה שירד אותו רשע לגהינם חשבו כולם שבא למשול עליהם, או לחלות כמותם שכתוב גם אתה חולית

המבדיל בין קודש לחול ועושים צרכיהם, וכן אמר רב אשי שכשהיו אצל רב כהנא היו אומרים המבדיל ואח"כ חוטבים עצים.

אם נאמר שאבא שאול אומר כלל על האיסור ברישא

דף קנא הוא צריך לומר לאיסור כל שאיני זכאי באמירתו איני רשאי להחשיך עליו, ואם הוא דיבר על הסיפא שמותר להחשיך לשמור פירות צריך לומר להיפך שמה שמותר להחשיך עליו מותר לומר בו, וצ"ל שאבא שאול אומר על מקרה שרב יהודה אמר בשם שמואל שמותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך, ואני אשמור לך בתחומי, ואבא שאול אומר לת"ק שאתה מודה שמה שמותר לומר מותר להחשיך, והכלל שלו בא לומר כדברי הברייתא שאין מחשיכים להביא בהמה ואם היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה, ומותר להחשיך לפקח על עסקי כלה ועסקי המת להביא ארון ותכריכים ואומרים לו לך למקום פלוני ואם לא מצאת לך למקום אחר לא מצאת במנה הבא במאתים, ר' יוסי בר יהודה אומר שבלבד שלא יאמר לו בשבת סכום מקח.

משנה מותר להחשיך על התחום לפקח על עסקי כלה ומת להביא לו ארון ותכריכים, נכרי שהביא חלילים בשבת אסור לספור בהם אלא אם באו ממקום קרוב, ואם נכרי חפר קבר או עשה ארון מותר לישראל להשתמש בו ואם נעשה עבור ישראל נאסר לישראל לעולם. **גמרא** רב אומר ממקום קרוב ממש, ושמואל אומר שמה ממקום קרוב שלן חוץ לחומה, וכן מדויק במשנה שעשה ארון מותר לישראל משמע שמספק מותר, ויש ברייתא כרב שעיר שגים בה ישראל ונכרים והיה בה מרחץ שעובד בשבת אם רוב נכרים בעיר מותר לישראל לרחוץ מיד במוצ"ש, ואם רוב ישראל בעיר ימתין בכדי שיחמו וכן ביש מחצה על מחצה, ר' יהודה מתיר באמבטי קטנה אם יש בה רשות דהיינו שיש בה אדם חשוב ואמר רב יהודה בשם רב יצחק בנו שיש לו י' עבדים עם י' קומקומים בבת אחת ומותר כך באמבטי קטנה אפילו לרחוץ מיד.

מה שהמשנה מתירה בעשו ארון ולא יחכו בכדי שיעשו שזה במקום שישראל לא רגילים לקבור שם כגון בדרך ראשית, ובארון אמר ר' אבהו שמדובר בעומד על קברו. שמוכח שנעשה לקבר של נכרי.

משנה מותר לעשות בשבת כל צרכי המת לסוכו ולהדיחו אך לא יזוז בו אבר, ומותר לשמוט הכר מתחתיו ולהטילו על החול **עמוד ב** שימתין מלהסריח, ומותר לקשור את הלחי ולא שיסגר פיו אלא שלא יפתח יותר, וכן מותר לסמוך קורה שנשברה בספסל או בארוכות המטה לא לתקנה אלא שלא תוסיף להשבר. **גמרא** מותר לסוך המת, ומה שאמר רב יהודה בשם שמואל שר"מ אסר לתלמידו להדיח ולסוך הקרקע במרחץ כי גוזרים בגלל קרקע אחרת שיבא להשוות גומות.

כל צרכי המת בא לרבות כדברי הברייתא שמותר להביא כלים שמקררים, כגון זכוכית ומתכת ולהניח על כריסו שלא תתנפח, ומותר לפקוק נקביו שלא יכנס בהם רוח וכן אמר שלמה עד שלא ירתק **חבל הכסף** זה חוט השדרה, ו**תרוץ גולת הזהב**, זה אמה, ו**תשבר כד על המבוע** זה הכרס, ו**נרוץ הגלגל אל הבור**, זה פרש, כמו שכתוב וזרתי פרש על פניכם פרש חגיכם, ור' חגא דרש את הפסוק הזה על בני אדם שמניחים דברי תורה ועושים כל ימיהם כחגים, ור' לוי אמר בשם רב פפי שר' יהושע אמר שאחר ג' ימים למיתה כריסו נבקעת ונופלת על פניו ואומרת טול מה שנתת בי.

משנה אסור לעצום עיני המת בשבת ואף בחול אסור עם יציאת הנפש שהוא כשופך דמים **גמרא** המעצים עיני מת ביציאת הנפש הוא כשופך דמים, וזה משל לנר שעומד לכבות ואדם מניח עליו אצבע הוא כבה מיד, ורשב"ג אומר שהרוצה לעצום עיני המת נופחין בחטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו ועיניו נעצמות מאליהן, ואמר רשב"ג שתינוק בן יומו חי מחללים עליו שבת שעדיף לחלל עליו שבת אחת כדי שישמור הרבה שבתות אך דוד המלך אחר שמת אין לחלל שבת, כדברי ר' יוחנן שכשאדם מת בטל מהמצוות שכתוב במתים חפשי, ור"ש בן אלעזר אומר שתינוק חי לא צריך לשמרו מעכברים ואילו כשעוג מלך הבשן מת צריך לשמרו מעכברים כמו שכתוב **ומוראכם וחתכם יהיה** שכל עוד אדם חי אימתו על הבריות, וכשמת בטלה אימתו ואמר רב פפא שאריה לא מתנפל על ב' בני אדם ומה שיש מקרים שכן, זה באופן שהם נראים

לו כבהמות שאדם שנדמה כבהמה חיה מושלת עליו, כמו שכתוב אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו.

ר' חנינא אומר שאין לישון יחידי בביתו והישן יחידי אוחזת אותו לילית. ואמר ר"ש בן אלעזר שעד שאתה מוצא לעשות ומצוי לך כסף ובידך לעשות כמו שאמר שלמה וזכור את בוראך בימי בחורותיך, עד אשר לא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימות המשיח שאין בהם זכות וחובה בצדקה שכולם עשירים, אך שמואל סובר שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות שכתוב כי לא יחדל אביון מקרב הארץ,

ר' אלעזר הקפר אומר שלעולם אדם יבקש רחמים שלא יבוא לעניות שאם הוא לא עליו יבא על בנו או בן בנו שכתוב כי בגלל הדבר הזה, יברכך ה', וכן אמר ר' ישמעאל שגלגל חוזר בעולם ורב יוסף אמר שת"ח לא נהיה עני וגם אם הוא עני אינו מחזר על פתחים, אמר ר' חייא לאשתו שכשמגיע עני לבית הקדימי לו פת לאכל שיקדמו גם לילדיך, אמרה לו אתה מקלל אותם אמר לה גלגל חוזר בעולם.

ר' גמליאל בן רבי אומר על הפסוק ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, שכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים ומי שאינו מרחם על הבריות לא מרחמים עליו.

כתוב בפסוק עד אשר לא תחשך השמש והאור זה המצח והחוטם והירח זה הנשמה והכוכבים זה הלסתות וישובו העבים אחר הגשם זה מאור עיני האדם שהולך בגלל בכי מצרותיו שרבו, ושמואל אומר שדמעות חוזרות עד ארבעים שנה ואח"כ אינם חוזרות, ר"נ אמר שכחול לעינים מועיל עד מ' שנה ואח"כ אינו מועיל אפילו מלא ככלי הכבוד של האורגים, והוא רק מעמיד את הראיה אך לא משיב אותה ומה שעבה מהכחול טוב יותר לעינים, ר' חנינא לא בכה כשנפטרה בתו אמרה לו אשתו האם הוצאת תרנגולת מהבית, אמר לה שיש לי שתי צרות גם השכול וגם חוסר הדמעות כמו שאמר ר' יוסי בן קצרתה שיש ו' דמעות ג' יפות וג' רעות של עשן בכי ובית הכסא, רעות,

דף קנב דמעות שמגיעות מסם וצחוק ומפירות הם יפות. **ביום שיזועו שומרי הבית** נאמר על הכסלים והצלעות, והתענותו אנשי החיל אלו השוקיים, ובטלו הטוחנות אלו השיניים, וחשכו הרואות בארובות, אלו העיניים

הקיסר אמר לר' יהושע בן חנניה מדוע לא הגעת לבית אבידן שזה מקום הויכוח, אמר לו ההר של השערות נעשה שלג והקיפני קרח, הכלבים אינם נובחים שלא נשמע קולי, השיניים הטוחנות אינם טוחנים.

בבית רב אמרו בזקנות מחפשים אחר מה שעדיין לא נאבד, ר' יוסי בן קסמא אמר טוב ב' רגלים הולכות של ימי הבחרות מג' רגלים שהולכים בזקנה עם מקל, אוי לה לאותה אחת שהלכה והיינו הצעירות, ור' דימי אמר שהצעירות היא כתר של ורדים והשיבה כתר של קוצים ר"מ אמר שתטחון בשינים ותמצא כח ברגלים שכתוב ונשבע לחם ונהיה טובים רעה לא ראינו, שמואל אמר לרב יהודה פתח פיך והכנס לחם ועד מ' שנה האוכל מעולה יותר אחר מ' שנה השתיה טובה יותר.

סריס אחד אמר לר' יהושע בן קרחה כמה מהלך מכאן עד קרחינא אמר לו כמכאן עד הסריסים, עוד אמר לו, עז קרחת עולה ד' אמר לו כבש סריס בח' ראה הסריס שלר' יהושע אין מנעלים אמר לו מי שעל סוס הוא מלך ומי שעל חמור בן חורין ומי שעל מנעלים הוא בן אדם ומי שאין לו מנעל מי שקבור טוב ממנו, אמר ר' יהושע סריס סריס שלש אמרת לי שלש קבלת: הדרת פנים הוא זקן, שמחת לב באשה, נחלת ה' בנים, ברוך ה' שמנעך מכולם, אמר לו אתה הקרח באת לריב עמי, אמר לו אתה הסריס באת להתוכח עמי.

רבי אמר לר' שמעון בן חלפתא בדרך ענוה למה לא הקבלנו פניך ברגל, אמר לו סלעים נעשו גבוהים מקושי ההליכה קרובים נעשו רחוקים משתי רגלים נעשה ג' משים שלום בבית בטל. **וסגרו דלתים בשוק** אלו הנקבים **בשפל קול הטחנה** בגלל שהקורקבן אינו טוחן כראוי ויקום לקום הציפור שאינו ישן ואפילו קול ציפור מעיר אותו, **וישחו כל בנות השיר** שאפילו קול שירה הוא כשוחה, וכן אמר ברזילי לדוד בן שמונים שנה אנוכי היום האדע בין טוב לרע, שדעתם של זקנים משתנות, אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואשתה, ששפתותיהם מתרפטות, אם אשמע בקול שרים ושרות שאזניהם

כבודת, ורב אמר שהוא היה שקרן כי אמתו של רבי היתה בת צ' והיתה טועמת קדירות, ורבא אומר שכיון שהיה שטוף בזימה קפצה עליו זקנה.

ר' ישמעאל בן ר' יוסי אומר שת"ח כשמזקינים נוספת בהם חכמה שכתוב בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ולעמי הארץ שמזקינים נוספת בהם טפשות שכתוב מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח, גם מגבוה יראו שאפילו גבשושית קטנה היא להם כמו החתחתים בדרך שכשהולך יש לו פחדים, וינאץ השקד זה קלבוסת שעצם הירך בולטת ויסתבל החגב שהעגבות כמשא כבד, ותפר האבינונה זה החמדה, רב כהנא ישב לפני רב והוא נאנח בפסוק הזה הבין מכך שבטל חמדתו, ומה שכתוב כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים, ואשה היא חמת מלאה צואה ופיה מלא דם ובכ"ז כולם רצים אחריה, כי הולך האדם אל בית עולמו שלכל אחד יש מדור למעלה לפי כבודו כמלך שכשנכנסים הוא ועבדיו לעיר כולם נכנסים בשער אחד אך כשלנים כל אחד לן לפי כבודו, ומה שכתוב כי הילדות והשחרות הבל שמה שאדם עושה בצעירותו משחיר פניו בזקנתו.

אמר ר' יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר חי שכתוב אך בשרו עליו יכאב ונפשו של אדם מתאבלת עליו בשבעה שכתוב נפשו עליו תאבל וכתוב ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ואמר רב יהודה שמת שאין לו אבלים שינחמום הולכים י' אנשים ויושבים במקומו, וכן היה בשכנו של רב יהודה שלא היה לו אבלים בפטירתו עמוד ב ורב יהודה דאג כל יום לי' אנשים במקומו ואחר השבעה בא אליו בחלום ואמר לו תנוח דעתך שהנחת דעתי.

ר' אבהו אומר שהמת יודע מה שקורה סביבו ונחלקו ר' חייא ור"ש בן רבי אם עד שיסתם הגולל, או עד שיתעכל הבשר שכתוב אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, ומי שסובר עד שיסתם הגולל לומד זאת מהפסוק וישב העפר אל הארץ כשהיה.

שנו בברייתא על הפסוק והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה שנתן לו טהורה כמו שניתנה לך, משל למלך שחילק בגדי מלכות לעבדיו, הפקחים קפלום והניחום בקופסא, טפשים עשו בהם מלאכתם וכשביקש המלך כליו הפקחים החזירו מגוהצים והטפשים החזירו מלוכלכים שמח המלך בפקחים ואמר הבגדים ילכו לאוצר והם ילכו לבתיהם, וכעס על הטפשים ואמר הבגדים ינתנו לכובס והם ילכו לבית האסורים, והקב"ה אומר על הצדיקים יבא שלום ינחו על משכבותם ונשמתם צרורה בצרור החיים ועל גוף הרשעים נאמר אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתם נאמר ואת נפש אויבך יקלענה בכף הקלע, ור"א אומר שנשמתם של צדיקים גנוזה תחת כסא הכבוד שכתוב צרורה בצרור החיים, ושל רשעים זמומות והולכות ומלאך עומד בסוף העולם ואחר עומד בצד השני ומקלעים נשמתם זה לזה, שכתוב ונפש אויבך יקלענה בכף הקלע.

רבה שאל את ר"נ מה דין בינונים אמר לו אם הייתי נפטר לא הייתי אומר ששמואל אמר שהרשעים והבינונים נמסרים למלאך דומה, ולבינוניים יש מנוחה ולרשעים לא, ור' מרי אמר שגם הצדיקים יהיו עפר שכתוב וישב העפר על הארץ כשהיה, חופרים חפרו בקרקע של ר"נ ונחר בהם מת שהיה קבור שם, אמרו לר"נ ור"נ שאל אותו מי הוא, אמר לו שהוא ר' אחא בר רב יאשיה, אמר לו שרב מרי אמר שגם הצדיקים נהפכים לעפר, אמר לו מי הוא מרי הזה שאיני מכירו, ומה שכתוב וישב העפר הינו במי שיש בו קנאה שכתוב במשלי ורקב עצמות קנאה שרק מי שיש קנאה בלבו נרקב ומי שאין בו קנאה לא נרקב, משש אותו ר"נ וראה שיש בו ממשות אמר לו מדוע לא תחזור לביתך אמר לו לא למדוך נביאים שכתוב וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם, ומה שכתוב ואל עפר תשוב הינו שעה קודם תחית המתים.

צדוקי אמר לר' אבהו אם נשמות הצדיקים גנוזות תחת כסא הכוד איך הצליחו להעלות את שמואל הנביא באוב אמר לו שזה היה תוך י"ב חודש לפטירתו, שכל י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת אחר י"ב חודש כשהגוף בטל הנשמה עולה ואינה יורדת.

דף קנג רב יהודה בר רב שמואל בר שילת אמר בשם רב שניכר ממה שמספידים אדם אם הוא בן עוה"ב ומה שרב הוצרך לומר לרב שמואל בר שילת תחמם בהספד עלי שאני עומד שם הינו שניכר בהספד אם השומעים מתחממים וכוכים.

אביי אמר לרבה שיש לך שונאים בפומבדיתא מי יחמם בהספדך, אמר לו מספיק לי אתה ורבה בר רב חנן.

ר' אלעזר שאל את רב מי הוא בן העוה"ב אמר לו אזנך תשמע דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בה כי תאמינו וכי תשמאלו שאחר המוות יודעים ממה שאומרים על המת, ור' חנינא אמר כל מי שדעת רבותינו נוחה ממנו.

בגליל אמרו על הפסוק וסבבו בשוק הסופדים עשה דברים לפני מטתך וביהודה אמרו עשה לאחר מטתך ואין מחלוקת אלא שבגליל היו סופדים לפני המטה וביהודה לאחר המטה, ור"א אמר שוב יום אחד לפני מטתך ואמרו לו תלמידיו שאין יודעים מתי המוות אמר להם שישבו היום שמא ימות מחר וכל ימיו בתשובה ועל זה אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, ור' יוחנן בן זכאי המשיל למלך שהזמין עבדיו לסעודה ולא קבע לה זמן הפקחים קשטו עצמם וישבו על פתח המלך ואמרו כמובן לא חסר כלום למלך, והטפשים הלכו למלאכתם אמרו הרי אין סעודה בלי טרחה לפניך ופתאום ביקש המלך את עבדיו והפקחים נכנסו מקושטים והטפשים היו מלוכלכים, ושמח המלך לפקחים ואמר אלו שקשטו עצמם יבואו ויאכלו וישתו וכעס על הטפשים ואמר שאלו שלא קשטו עצמם יבואו ויראו, וחתנו של ר"מ אמר משמו שא"כ הם נראים כמשמשים אלא כולם יושבים והפקחים אוכלים ושותים ואילו הטפשים רעבים וצמאים, וע"ז נאמר כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו עבדי ישתו ואתם תצמאו ועבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב, ור"א אמר בכל עת יהיו בגדיך לבנים זה ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין.

פרק מי שהחשיך

משנה מי שהחשיך לו בדרך נותן ארנקו לנכרי ואם אין עמו נכרי יניח על החמור ובחצר החיצונה של העיר נוטל הכלים שנטלים בשבת ומה שאינו ניטל מתיר החבלים והם נופלים מאליהם. **גמרא** התירו לתת לנכרי שידעו חכמים שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואם לא נתיר לו לתת לנכרי יקח בעצמו ד' אמות ברה"ר, ורבא אומר שהתירו רק בארנקו ולא במציאה וכתוב כיסו דוקא שלא נאמר אפילו מציאה וכתבו כיס כפי הרגילות, ומציאה שכבר הגיעה לידו זה ככיסו, וללישנא בתרא רבא הסתפק במציאה שבאה לידו אם היא ככיסו כיון שזכה בה או שזה בא בלי טורח ולא חששו שיקח ברה"ר.

עדיף לתת על נכרי ולא על חמורו כי שביחתו עליו אם יש חמורו וחרש שטה וקטן עדיף על חמורו כיון שהם בני אדם, חרש ושוטה עדיף לתת לשוטה, וכן קטן ושוטה, והסתפקו בחרש וקטן ולר' יצחק בשם ר"א שתרומת חרש עמוד ב אינה חולין אלא ספק, וודאי עדיף לתת לקטן, והספק לרבנן ששנינו ה' לא יתרוממו ואפילו תרמו אינה תרומה חרש שוטה וקטן ותורם את שאינו שלו ונכרי שתרם את של ישראל אף ברשותו, ויש להסתפק אם עדיף לתת לחרש כי קטן יבא לכלל דעת, או שיתן לקטן כי חרש מתחלף בגדול, יש דעה שנותן לחרש ויש דיעה שנותן לקטן.

אם אין נכרי ולא חמור ולא חרש שוטה וקטן ר' יצחק אומר שיש התר נוסף ולא רצו לגלותו, שמוליכו פחות פחות מד' אמות ולא גילו משום כבוד אלוקים הסתר דבר, שמא יבא לטלטל ד' אמות ברציפות. ר"א אומר שביום שגזרו י"ח דבר גדשו סאה להחמיר. ור' יהושע אומר שחיסרו סאה ע"י שמחמירים יותר מדאי, ר"א המשיל לאדם שיש לו קופה מלאה קישואים ודילועים אדם יכול להרבות בה חרדל ועדיין יש מקום, ור' יהושע המשיל לעריכה מליאה דבש שאדם נותן בה אגוזים ורימונים והיא מוציאה לחוץ.

מותר להניח על חמור ואמר רב אדא בר אהבה שלא חששו למחמר באופן שמניחו עליה כשהיא מהלכת ואף שיתכן שתעמוד להשתין או להטיל גללים ויש עקירה והנחה בכ"ז מניחו עליה בהילוכה וכשהיא עומדת לוקח ממנה, ובחבירו אסור שרב פפא אומר שמה שבגופו יש חטאת בחבירו פטור אבל אסור ובבהמתו מותר.

רב אדא בר אהבה אומר שאם יש לו חבילה על כתפו כשמחשיך יכול לרוץ עמה בלי להפסיק עד שמגיע לביתו ולא ילך לאט שכיון שאין היכר יבא לעשות עקירה והנחה אך לכאורה יתכן שכשנכנס לביתו יעמוד קצת ויש הנחה ברה"ר ואח"כ עוקר ומניח ברה"י אלא כשמגיע לביתו יזרקנה כלאחר יד.

לרמי בר חמא המחמר אחר בהמתו חייב חטאת בשוגג וסקילה במזיד שכתוב **לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך** כמו שיש חיוב עליך כך כשבהמתך עושה יש חיוב, ורבא דוחה שהוקשה כל התורה לע"ז שחייב רק בעושה מעשה בגופו ועוד ששנינו המחלל את השבת חייב חטאת בשוגג בדבר שזדונו סקילה משמע שיש דבר שלא חייבים עליו סקילה והיינו מחמר, אך אפשר להעמיד בלאו של תחומין לר"ע או הבערה לר' יוסי שאין סקילה.

דף קנד רב זביד למד ברמי בר חמא שהמחמר בשוגג פטור מחטאת אך חייב סקילה במזיד, ורבא שאל מהמשנה שדבר שיש בזדונו סקילה יש בו חטאת אך אפשר להסביר במשנה שכל דבר שיש בו חטאת בשוגג יש בו סקילה במזיד למרות שיש דבר שיש סקילה ולא חטאת, והיינו מחמר.

רבא האח של רב מרי בר רחל או אביו, וללשון שהוא אביו קשה איך רב מינהו לשררה בבל אך יתכן שיש שני מרי בר רחל, והוא אמר שר' יוחנן פטר במחמר מחטאת וסקילה שכל התורה הוקשה לע"ז שלא חייב אף במזיד וכמו שאמרה המשנה שמחלל השבת בדבר ששגגתו חטאת זדונו סקילה ומשמע שאם אין חטאת בשגגה פטור בזדון מסקילה, ואף פטור ממלקות שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואין לוקים עליו **עמוד ב** וגם למ"ד שלוקין על לאו זה אך במחמר פטור שכתוב **לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך** ובהמתך ובהמתך שאתה חייב על מעשה שלך ואינך חייב על בהמתך.

רב הונא אומר שאם היו כלי זכוכית על בהמתו מותר להביא כרים וכסתות להניחם תחת הבהמה ומתיר את החבלים והשקים נופלים, ומה שכתוב נוטל כלים הניטלים רב הונא דיבר על כלי מקיז דם שאינם ניטלים, ואין איסור של ביטול כלי מהיכנו שמדובר במשא קטן שיכול לנערו מכר לכר עד שיגיע לארץ, ומה שכתוב בכרייתא שהיתה בהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר החבלים והשקים נופלים אף שמשתברים שם מדובר בזכוכית גדולה שאין הפסד בשבירה שממילא עומדת להשבר לחתיכות וזה דומה לטבל שאינו ראוי, והחידוש הוא שלא חששו להפסד מועט.

רשב"י אומר שאם היתה הבהמה טעונה משא של תבואה מניח ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו, חמורו של רבן גמליאל היתה טעונה דבש ולא רצה לפרקה עד מוצ"ש ומתה במוצ"ש, ואף שמותר לטלטל כלים הניטלים הוא לא פרק כי הדבש התקלקל והוא ראוי למכת גמלים, והוא לא התיר את החבלים שיפלו השקים כדי שלא יתבקעו הנודות בנפילה, ולא הביא כרים להניח תחתיו שחשש לביטול כלי מהיכנו ע"י שיטפנו הכרים, ולא חשש לצער בע"ח שהוא סובר שזה דרבנן, אביי ראה שרבה משחק עם בנו עם חמור בשבת אמר לו שאסור להשתמש בע"ח אמר לו שזה צדדים ולא גזרו על כך חכמים כמו שרואים במשנתנו שמתיר החבלים והשקים נופלים והיינו שמחוברים ברצועות ודחה אביי ששם מדובר בטבעת מתכת ואז זה צדי צדדים שלא גזרו על זה או שמחובר בעץ ארוך, ואביי רצה להביא ראיה מסוכה שעומדת על ב' מחיצות בידי אדם ואחת באילן שאסור לעלות ביו"ט והיינו שחקק באילן וזה צדדים והוא משתמש באילן, אמר רבה שכפף האילן עצמו וסיכך עליו, וקשה מהסיפא שג' בידי אדם ואחת באילן מותר, ולכאורה הוא משתמש באילן אלא שמדובר שרק עשה דופן מהענפים הרבים ולא העמיד עליהם הסכך וזה הכלל שכתוב בהמשך המשנה כל שאילו ינטל האילן ויכולה לעמוד עולים לה ביו"ט ואם אינה יכולה לעמוד לא עולים לה ונחלקו תנאים אם עולים ביו"ט ולכאורה נחלקו אם גזרו על צדדים, ואביי אומר שלכו"ע אסור צדדים ונחלקו על צדי צדדים. רבא אומר שהאוסר בצדדים יאסור גם בצדי צדדים, והמתיר בצדי צדדים יתיר גם בצדדים.

דף קנה רב משרשיא הוכיח מברייתא שכתוב נעץ יתד באילן ותלה בה כלכלה יותר מ' טפחים לא חל העירוב פחות מ' טפחים חל העירוב ומשמע שבלי שנעץ היתד לא יהיה עירוב גם פחות מ' טפחים ורואים שאותו תנא שאסר בצדדים התיר בצדי צדדים שהיתד הוא צדי צדדים והכלכלה היא צדדים, ורב פפא אומר שמדובר שהכלכלה דחוקה שאם מוציא ממנה פירות מניד את האילן ונקרא משתמש באילן, ולהלכה צדדים אסור, צדי צדדים מותר, ולפ"ז אסר רב אשי להניח סולם של סוכות על דקל אלא יניח על יתד התקוע בדקל וכשעולה לא יניח רגלו על היתד אלא על הקנים.

משנה מותר להתיר פקיעי עמיר לפני בהמה וגם לפזר לפני כפיס אך לא זירים אין לרסק לפני שחת וחרובים בין בהמה דקה בין גסה, ר' יהודה מתיר בחרובים לדקה. **גמרא** רב הונא לומד במשנה שמדובר בשבלים ופקיעים הם שנים וכיפיים הם ג' וזירים של ארז, ובהם אסור לא להתיר ולא לפזר שמותר לטרוח באוכל של הבהמה ליפות אך לא לעשות לה אוכל, ולרב יהודה פקיעים הם ב', זירים ג', כיפין של ארז ומותר להפקיע עמיר ולא לפזר וכיפיים מותר לפזר וזירים מותר להתיר ולא לפזר שעדיף להכין לה אוכל ולטרוח פחות, ולכאורה יש לדייק מהסיפא שאין מרסקים שחת וחרובים ולכאורה מדובר בחרובים רכים כשחת ורואים כרב יהודה שלא טורחים באוכל, ורב הונא יכול לפרש שהחרובים קשים וכן השחת, ומדובר בעיירים צעירים שצריכים ריסוק ואסור לעשות להם אוכל ויש לדייק ממה שר' יהודה התיר חרובים לדקה ומשמע שלגסה לא, ואם נאמר שלת"ק לא טורחים באוכל אך מותר לעשות, ורב ר' יהודה להתיר חרובים לדקה שנקרא לעשות אוכל, אך אם ת"ק התיר לטרוח אך לא לעשות א"כ ר' יהודה צריך לומר שמותר חרובים לדקה וכ"ש לגסה, ויש לפרש שר' יהודה קורא לדקה אפילו גסה והכוונה שמדייקת באוכל שלה אך ממה שת"ק אמר בין דקה בין גסה משמע שמדובר בגסה ודקה ממש. **עמוד ב** ואין לדייק מברייתא שמחתכים דילועים לבהמה ונבלה לכלבים וכמו שנבלה רכה כך דילועים ורואים שטורחים באוכל, ורב יהודה יפרש שמדובר בנבלה קשה כדלועים כגון בשר פיל, או בבשר רגיל שקשה לגורים והברייתא שהביא רב חנן מנהרדעא שמפרכים תבן ואספסת ומעריבים וא"כ טורחים באוכל רב יהודה יפרש בתבן סרוח ואספסת לעיירים צעירים.

משנה לא אובסים גמל ודורסים בגרונו אך מותר להלעיט ולא מאמירים עגלים אך מלעיטים ומהלקטים לתרגולים ומותר לתת מים למורסן ולא יגבול, לא יתן מים לדבורים וליונים בשוכך אך נותנים לאוזנים ותרגולים ויוני הרדסאות. **גמרא** אין אובסים מפרש רב יהודה שלא יעשה לה אבוס במעיה כמו שרב יהודה ראה שישמעאלי האביס את גמלו כור וטען עליו משא כור.

רב יהודה מבאר שהמראה היא שמכניס לבהמה בפיה במקום שאינה יכולה להחזיר והלעטה היא שמכניס למקום שיכולה להחזיר, ורב חסדא מבאר שגם הלעטה היא למקום שאינה יכולה להחזיר אלא שהמראה בכלי והלעטה ביד, ורב יוסף שואל ממה שמהלקטים לתרגולים וק"ו שמלקיטין ואין מלקיטים ליוני שובך וק"ו שאין להלקט, ואין לומר שההבדל בין ליקוט להלקטה שזה ביד וזה לפניו, שא"כ מדוע אסור להניח לפני יוני שובך, אלא מהלקטים הוא למקום שלא יכולה להחזיר ומלקיטים הוא למקום שיכולה להחזיר וא"כ המראה זה בכלי כרב חסדא, ורב יהודה יפרש שהילקוט הוא בידים וליקוט הוא להניח לפניו ואסור להניח ליוני שובך ועליה שאין מזונותיהם עליך כמו שהתירו לתת מזונות לכלב אך לא לחזיר שלא צריך לדאוג למזונותיו, ורב אשי מדייק מהמשנה שאסרה להניח מים לדבורים וליוני שובך והתירה ליוני הרדסאות ותרגולים כיוון שמזונותיהם עליך, אך יש לדחות שכתוב במשנה מים ולכאורה אסור גם חיטים ושעורים אלא שמים מצוים להם באגם.

ר' יונה דרש בפתח בית הנשיא יודע צדיק דין דלים שה' יודע שכלב מזונותיו מועטים ולכן שוהה אכילתו במעיו ג' ימים, כמו שהמשנה אומרת שטומאה שבמעיו טמאה ג' ימים מעת לעת ובעופות ודגים שיעור העיכול כדי שתיפול לאש ותשרף. ואומר רב המנונא שמותר לתת אומצא לכלב ודוקא מעט כמדת אוננו אך יכהו במקל מיד כדי שלא יתרגל אצלו ולא יתן בעיר שיבא לימשך אחריו, ואומר רב פפא אין עני ככלב ואין עשיר כחזיר.

יש ברייתא כרב יהודה שהמראה היא שמרביצה ופוקס פיה ומאכילה כרשינים ומים יחד, הלעטה מאכילה ומשקה בעמידה ונותן כרשינים לחוד ומים לחוד.

רבה אמר שהמשנה שמתירה לתת מים למורסן, היא כר' יוסי בר יהודה, ששנינו שלרבי אחד שנותן הקמת ואחד נותן מים האחרון חייב ולר' יוסי בר יהודה חייב רק כשמגבל, אך יתכן שבמורסן גם הוא יאסור כיון שאינו בר גיבול אך ישנה ברייתא שאומרת להדיא שלר' יוסי בר יהודה מותר לתת מים למורסן ולרבי אסור.